

**ԼՍՈՂՈՒԹՅԱՆ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄ ՈՒՆԵՑՈՂ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ
ԱՐՏԱԲԵՐՄԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՈՒՂՈՒԹՅԱՄԲ
ՍՈՒՐԴՈՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԻ ԻՐԱՋԵԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒՄ**

Ս. Ս. Մուրադյան

Խաչատուր Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական
համալսարանի հատուկ մանկավարժության և
հոգեբանության ամբիոնի դասախոս

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. սուրդոմանկավարժներ, լսողական ընկալում, արտաբերական կարողություններ, համակարգչային խաղեր, լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցականներ:

Ցանկացած ժամանակաշրջանում հատուկ գիտամեթոդական գրականության մեջ մեծ տեղ է հատկացվել զարգացման այս կամ այն խանգարում ունեցող երեխաների ուսուցմանը, դաստիարակությանն ու զարգացմանը, ինչպես նաև նման կարևոր հարցերով զբաղվող մասնագետների իրազեկվածությանն ու նրանց մասնագիտական պատրաստվածությանը [2, 5, 7, 8]: Ակնհայտ է, որ երեխաների հետ կազմակերպվող ցանկացած շտկողազարգացնող, դաստիարակչական աշխատանք (մանկավարժական ներազդեցություն), կարող է անարդյունավետ լինել, եթե գործընթացն իրականացնող մասնագետն աչքի ընկնի ցածր մասնագիտական իրազեկվածությամբ ու պատրաստվածությամբ:

Հետևաբար, լսողության խանգարում ունեցող երեխաների լսողական ընկալման և արտաբերման

կարողության զարգացման հիմնահարցի շուրջ տվյալ ոլորտի մասնագետների, այս երեխաների ծնողների և Խ. Աբովյանի անվան ՀՊՄՀ-ի Հատուկ կրթության ֆակուլտետի <<Սուրդոմանկավարժություն>> բաժնի բարձր կուրսի ուսանողների իրազեկվածության մակարդակի ուսումնասիրումն էլ դարձավ մեր հետազոտության առարկան:

Մեր հետազոտական աշխատանքի շրջանակներում առաջնահերթ փորձել ենք բացահայտել.

- սուրդոմանկավարժների, ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների վերաբերմունքը լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության ձևավորման և զարգացման խնդրին,

- հատկապես որ տարիքն առավել արդյունավետ է արտաբերման կարողության զարգացմանն ուղղված մանկավարժական աշխատանքների համար,

- լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցականների արտաբերման կարողության զարգացման համար կիրառվող հիմնական միջոցները և մեթոդական հմարները,

- լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացման համար ծնողներին և մասնագետներին ուղղված հատուկ մեթոդական նյութերի մշակման անհրաժեշտությունը,

- լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողությունների զարգացման հարցում իրենց պատրաստվածության մակարդակի գնահատումը մասնագետների, ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների կողմից,

- լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողության զարգացման աշխատանքների արդյունավետության ապահովմանը խոչընդոտող հանգամանքները,

- մասնագետների, ծնողների ու բարձր կուրսի ուսանողների կողմից՝ երեխաների խոսքի ճիշտ արտաբերման կարողությունների ձևավորման ու զարգացման համար կանխատեսվող նորամուծությունները:

Այս և նման այլ հարցերի ուսումնասիրման համար մեր կողմից մշակվել են հատուկ հարցաթերթիկներ և անկետաներ լսողության խանգարում ունեցող երեխաների հետ աշխատող մասնագետների, ծնողների և Խ. Աբովյանի անվան ՀԴՄՀ-ի Հատուկ կրթության ֆակուլտետի <<Սուրդոմանկավարժություն>> բաժնի բարձր կուրսի ուսանողների համար:

Ընդհանուր թվով հարցմանը, զրույցին, անկետավորմանը մասնակցել է թվով 168 մասնագետ (սուրդոմանկավարժներ, հատուկ մասնագետներ, հատուկ հոգեբաններ, լոգոպեդներ, սոց. աշխատողներ), 96 ծնող և 102 ուսանող:

Անկետաների արդյունքների ուսումն-

նասիրումը ցույց տվեց, որ հարցմանը մասնակցած մասնագետների շուրջ 52,6%-ի տարիքը չի գերազանցում 30 տարեկանը, 20,5 %-ը՝ 30-40 տարեկանը, 10%-ից քիչ ավելին 50-60 տարեկան մասնագետներին: Հարցմանը մասնակցած մասնագետների 58%-ն ուներ բարձրագույն հատուկ մասնագիտական կրթություն, 37,5% -ը՝ բարձրագույն մանկավարժական կրթություն: Հարցմանը մասնակցած մասնագետների միայն աննշան մասն ուներ թերի բարձրագույն կրթություն:

Հարցմանը մասնակցած մասնագետների մեծ մասն աշխատում էին Արաբկիր ԲՀ ԵԴԱԻ-ին կից գործող <<Հավատ>> ՀԿ <<Վատ լսող երեխաների վերականգնողական կենտրոնում>> (նաև՝ նույն կենտրոնի ք. Արարատի մասնաճյուղում), <<Լսողության խանգարում ունեցող երեխաների հատուկ կրթահամալիրում>> և այլ հատուկ հաստատություններում: Մեր կողմից անցկացված հասարակական հարցման ընթացքում մասնագետների 20,5%-ը չէր աշխատում, իսկ 88,3%-ի աշխատանքային ստաժը տատանվում էր 5-ից 10 տարիների սահմանում:

Վերոնշյալ փաստերը վկայում են այն մասին, որ հետազոտմանը մասնակցել են բարձրագույն կրթությամբ և լավ աշխատանքային փորձով համեմատաբար երիտասարդ (25-40 տարեկան) մասնագետներ:

Ուսումնասիրվող հարցերի համակարգում մեզ առաջնահերթ հետաքրքրում էր մասնագետների, այս երեխաների ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների վերաբերմունքը լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ճիշտ արտաբերման կարողության ձևավորման և զարգացման հարցին: Մեզ հետաքրքրում էր, թե

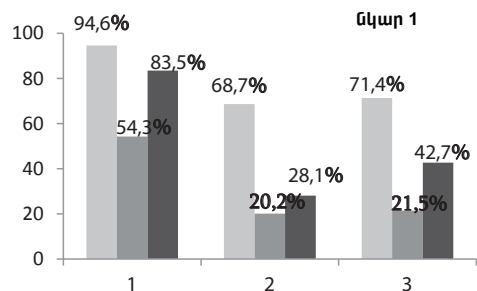
որքանով էին նրանք կարևորում նախադպրոցական տարիքում լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանը միտված աշխատանքի արդյունավետությունը, ինչպես են գնահատում իրենց իրազեկվածության մակարդակը ուսումնասիրվող հարցի շուրջ, որքանով են պատրաստական կազմակերպելու և անցկացնելու մանկավարժական շտկողազարգացնող աշխատանք այսպիսի երեխաների արտաբերման կարողության և, առհասարակ, բանավոր խոսքի զարգացման ուղղությամբ:

Հարկ ենք համարում նշել, որ հարցմանը մասնակցած մասնագետների, ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների մեծամասնությունը կարևորում էին լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանը նպաստող հատուկ աշխատանքի անցկացումը: Այսպիսով՝ անկետավորմանը մասնակցած 112 մասնագետներից 89-ը (79,4%), բարձր գնահատելով իրենց իրազեկվածության մակարդակը, նշել էին, որ նախադպրոցական տարիքի լսողության խանգարում ունեցող երեխաների խոսքի զարգացման ընդհանուր համակարգում շատ կարևոր է ճիշտ արտաբերման կարողության զարգացումը, մասնագետների 20,6%-ը դժվարանում էին կողմնորոշվել:

Ընդգծելով լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ճիշտ արտաբերական կարողության զարգացման և դրա շտկման անհրաժեշտությունը՝ անկետավորմանը մասնակցած բարձր կուրսի ուսանողների 46%-ը խոսքի զարգացման աշխատանքում ճիշտ արտաբերման կարողության ձևավորումը դնում էին առաջին տեղում, իսկ 42,1%-ը՝ երկրորդ տեղում:

Ծնողների ավելի քան 83 %-ը, բարձր գնահատելով իրենց իրազեկվածության մակարդակը, կարևորում էին լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանը նպաստող հատուկ շտկողազարգացնող միջոցառումների կազմակերպումը: Միննույն ժամանակ, նրանք այս աշխատանքի կազմակերպումն ու անցկացումը կարևորում էին հատկապես տնային պայմաններում՝ նշելով, որ երեխան ավելի շատ ժամանակ տանն է անցկացնում, քան մասնագետի մոտ:

Այսպիսով՝ վերը ներկայացված փաստերը վկայում են այն մասին, որ սուրդո-մանկավարժների, այս երեխաների ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների մեծամասնությունը կարևորում էին լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցականների ճիշտ խոսքային արտաբերման կարողության ձևավորման շուրջ կազմակերպվող շտկողազարգացնող աշխատանքները: Հենց այդ մասին են վկայում հատուկ մասնագետների, ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների համար մեր կողմից կազմակերպած և անցկացրած հասարակական հետազոտության, անկետավորման, հարցման, զրույցի արդյունքների վերլուծությունը (նկար 1):

1-մասնագետներ, 2 –ուսանողներ, 3 — ծնողներ

Նկար 1. Լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցականների արտաբերման կարողության զարգացման խնդրի շուրջ հարցման մասնակիցների պատասխանների ցուցանիշները:

Մասնագետներից շատերի աշխատանքային գործունեության մեջ ոչ բավարար չափով էին արտահայտված նրանց մասնագիտական ունակությունները, իրազեկվածության մակարդակն ու աշխատանքի կազմակերպման, անցկացման համար պահանջվող կարողությունները:

Այսպիսով, համաձայն հարցմանը մասնակցած 56 մասնագետների, ծնողների և բարձր կուրսի ուսանողների անկետավորման արդյունքների՝ նրանք բավականաչափ իրազեկված չեն ուսումնասիրվող հարցերի շրջանակում: Միայն բարձր կուրսի ուսանողների 20,2 %-ը և ծնողների 21,5 %-ը <<Ծանոթ եք լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողությունների զարգացմանը նպաստող հայալեզու համակարգչային խաղերի>> հարցին դրական պատասխան էին տվել՝ այդ խաղերի շարքում նշելով ռուսական խաղեր (որոնք մեզ մոտ չեն կիրառվում) և լսողական ընկալմանը նպաստող համակարգչային խաղ: Այսինքն, կարելի է ասել, որ տվյալ ցուցանիշները չէին համապատասխանում հարցի բուն բովանդակությանը: Բարձր կուրսի ուսանողների ավելի քան 28,1 %-ն ու ծնողների 42,7 %-ն իրենց համարում էին բավականաչափ իրազեկված ուսումնասիրվող հարցերում, այն պարագայում, երբ նրանցից շատերը նշեցին, որ իրենք չունեն բավարար գիտելիքներ նման լուրջ աշխատանք կազմակերպելու և անցկացնելու համար, որն էլ պայմանավորված է անբավարար մե-

թոդական մոտեցումների, միջոցների, ուղեցույցների բացակայությամբ:

Մեր հետազոտության տեսանկյունից ելնելով՝ կարևոր էինք համարում բացա-հայտել, թե մասնագետները, ծնողները և բարձր կուրսի ուսանողները հատկապես ո՞ր տարիքից են կարևորում լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողությունների ձևավորման և զարգացման աշխատանքների սկսելը: Չնայած հայտնի է, որ որքան վաղ տարիքում ախտորոշվի լսողության խանգարումն ու որքան վաղ կազմակերպվեն շտկողազարգացնող աշխատանքներն, այնքան արդյունավետ այն կընթանա [6]:

Ուսումնասիրվող հարցի շրջանակներում լսողության խանգարում ունեցող երեխաների հետ աշխատող 56 մասնագետների հարցման և զրույցի արդյունքում պարզվեց, որ նրանց գրեթե 10,7 %-ն իրենց աշխատանքներում երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանն սկսում են առավել լուրջ ուշադրություն դարձնել 2,5 տարեկանից, մասնագետների 30,3 %-ը՝ 3 տարեկանից, իսկ մասնագետների 9,8 %-ը նշել էին, որ այդ աշխատանքները կազմակերպում են ցանկացած տարիքում՝ երբեմն ստիպված լինելով հաշվի առնել ծնողների ցանկությունները:

Ներկայացվածից պարզ է դառնում, որ հարցմանը մասնակցած մասնագետների մեծ մասը (39,3 %) նշել է, որ լսողական խնդիր ունեցող երեխաների ծնողներն իրենց են դիմում բավականին ուշ՝ ավագ նախադպրոցական և դպրոցական տարիքում, այն դեպքում, երբ լսողության խանգարումը բացահայտվել է բավականին վաղ ժամանակահատվածում:

Այսպիսով՝ պարզ դարձավ, որ

լսողության խանգարում ունեցող երեխաների հետ աշխատող մասնագետները պատրաստակամ են աշխատելու երեխայի արտաբերման կարողության ձևավորման և զարգացման ուղղությամբ առավել վաղ տարիքից, քանի որ քաջ գիտակցում են վաղ կազմակերպվող շտկողազարգացնող աշխատանքների նշանակությունն ու կարևորությունը: Սակայն անկախ ամեն ինչից՝ այս աշխատանքը անցկացվում է երեխայի աճի և զարգացման ամենատարբեր տարիքային փուլերում, որտեղ իրենց <<մեղքի բաժինն ունեն>> այս կամ այն պատճառով երեխայի այցը մասնագետի մոտ հետաձգող ծնողները: Միգուցե այստեղ տեղին կլինի ծնողների համար ավելի հաճախ և ավելի շատ մասնագիտական խորհրդատվությունների, հանդիպումների կազմակերպումը, որոնք կնպաստեն ծնողների իրազեկմանը ուսումնասիրվող խնդրի շուրջ:

Փաստացիորեն անկետավորմանը մասնակցած 112 մասնագետների 75,8 %-ը նշում է, որ լսողության խանգարում ունեցող երեխաների խոսքի զարգացման աշխատանքների իրագործման հետ մեկտեղ նրանք մշտապես պարապմունքներ են կազմակերպում ճիշտ արտաբերման կարողության ձևավորման ուղղությամբ, իսկ հարցմանը մասնակցողների 6,2 %-ը միևնույն աշխատանքն իրականացնում է հազվադեպ, միայն երբ անհրաժեշտություն է առաջանում: Մասնակիցների 17,8 %-ը նշեց, որ այդ աշխատանքին իրենք գրեթե առանձնահատուկ ուշադրություն չեն դարձնում:

Հարցմանը մասնակցած ծնողների շուրջ 83,3 %-ը կարծում է, որ լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զար-

գացմանը նպաստող աշխատանքներ անպայման պետք է կազմակերպվեն տնային պայմաններում: Սակայն ծնողների ավելի քան 57,3 %-ը միևնույն հարցի վերաբերյալ ունեին այլ կարծիք: Նրանք նշեցին, որ չունեն բավարար գիտելիքներ և չեն տիրապետում այս աշխատանքի իրագործման համար պահանջվող միջոցներին ու մեթոդներին: Հետևաբար ավելի շատ կարևորությունը տալիս էին նման միջոցների ու մեթոդների շրջանակի ընդլայնմանն ու լուսաբանմանը:

Հետևաբար, զարգացնելով լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ճիշտ խոսքային արտաբերման կարողությունը՝ մասնագետների 22,3 %-ը առաջնահերթ ուշադրություն է դարձնում լսողական ընկալման ունակության զարգացմանը, ծայնի դրմանն ու խոսքային շնչառության ձևավորմանը, մինչդեռ մասնագետների 17,8 %-ը կարևորում է արտաբերման նմանական կարողությունը, 11,6 %-ը կարևորում է բանավոր խոսքի ամբողջական զարգացումը, արտաբերական շարժումների և ծայնակցման կարողությունների պահպանումը, իսկ մասնագետների 9,8 %-ի կարծիքով կարևոր են հնչարտաբերական կարողություններն ու հմտությունները: Մասնագետների 5,3 %-ը կարևորում է երեխաների շուրթերից կարդալու կարողության զարգացումը:

Պայմանավորված նրանով, թե լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացման համար հիմնականում որ բաղադրիչներն են կարևորվում՝ <<Սուրդոմանկավարժություն>> բաժնի բարձր կուրսի ուսանողների շուրջ 19,6%-ը առանձնացրեց խոսքային շնչառության և ծայնի դրման զարգացումը, ուսանողների գրեթե

21,5%-ը կարևորեց ճիշտ, հստակ հնչյունների, վանկերի, բառերի և արտահայտությունների արտաբերումը, իսկ 9,8%-ի կարծիքով կարևոր են բոլոր բաղադրիչները: Սակայն հարցման մասնակիցների մեջ կային անձինք, ովքեր պարզապես դժվարանում էին պատասխանել հարցին (հարցմանը մասնակցած ուսանողների ընդհանուր թվի 6%-ը):

56 մասնագետների հարցումն ու նրանց հետ կազմակերպված զրույցը ցույց տվեց, որ նրանց մեծամասնությունը լսողության խանգարում ունեցող երեխաների հետ իրենց աշխատանքում մեծ ուշադրություն են դարձնում երեխաների շփման պահանջի ձևավորմանն ու զարգացմանը՝ որոշիչ դերը տալով լսողական ընկալմանն ու խոսքային արտաբերմանը: Ընդ որում, մասնագետների 32,1%-ը հատկապես կարևորում էր պարզ, բնականին մոտ արտաբերությունը, 17,8%-ը՝ առանձին հնչյունների ճիշտ, հնարավորինս հստակ արտաբերությունը, իսկ 11%-ը հատկապես ուշադրություն էր դարձնում սխալ արտաբերվող (հնչյունային փոխարինումներ, բացթողումներ, շփոթումներ) հնչյունների, ամբողջական խոսքում առկա թերությունների շտկմանն ու հաղթահարմանը:

Այն հարցին, թե լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողությունների զարգացման համար ինչ միջոցներ ու մեթոդներ են կիրառում, անկետավորմանը մասնակցած 112 մասնագետների մեծ մասը պատասխանել էին՝ նմանակման մեթոդը, այդ թվում՝ հնչյունների դրման համակենտրոն մեթոդը, 25%-ը՝ խաղային մեթոդներ, իսկ 9,8%-ը՝ ձայնի նմանակում: Մասնագետների անկետավորման 112 պատասխաններից 54,3 %-ը մեծ տեղ

էր տալիս լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողությունների զարգացմանը նպաստող համակարգչային խաղերին՝ նշելով դրանց անհրաժեշտությունը ՀՀ-ում և բացը լրացնելու պահանջը: Միևնույն ժամանակ լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական, խոսքի զարգացմանը նպաստող համակարգչային խաղերի մասին պատկերացում ունեին հարցմանը մասնակցած ծնողների 21,5 %-ը և բարձր կուրսի ուսանողների 20,2 %-ը (ՀՀ – ում նշում էին դրանց բացակայության փաստը և ծանոթ էին միայն << Видимая речь (Москва, 1997)>> համակարգչային խաղին), այդ իսկ պատճառով, գործնականում գոյություն ունեցող խաղերի կողքին երբեմն կիրառում են փորձարարությանը չհիմնավորված խաղային հնարներ, միջոցներ, որոնք մասնագետների անձնական փորձի և իմացության արդյունքն են: Դրանք հիմնականում պարզ խաղային հանձնարարություններ և վարժություններ են տարբեր առարկաների ներմուծման պայմաններում՝ բամբակ, մատիտ, թեթև գնդակներ և այլն:

Անկետաների ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզեցինք, թե լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերական կարողության զարգացման միջոցների ընդհանուր համակարգում ինչ տեղ են զբաղեցնում հատուկ խաղային հանձնարարությունները, վարժություններն ու համակարգչային խաղերը, քանի որ այս տարիքի երեխաներն առավել լավ ընկալում են խաղային ձևով ուսուցանվող նյութերը [1, 3, 4]:

Ինչպես ցույց է տալիս մասնագետների ուղղված հարցման պատասխաններն՝ լսողության խանգարում

ունեցող երեխաների արտաբերական կարողությունների զարգացմանը նպաստող միջոցները, մեթոդներն ու սուրդոմանկավարժական մոտեցումները ուղղված են խոսքային շնչառության, ձայնի, լեզվի, շուրթերի զարգացմանը, առանձին հնչյունների, բառերի վրա տարվող աշխատանքի և իհարկե խոսքի արտահայտչական կողմի կատարելագործմանը:

Բացի այդ մասնագետներից շատերի աշխատանքի կազմակերպման միօրինակությունը պայմանավորված է շտկողազարգացնող պարապմունքների անցկացման համար հայալեզու միջոցների, մեթոդների, այդ թվում՝ համակարգչային խաղերի բացակայությամբ՝ չնայած վերջին տարիներին մասնագետների կողմից ներդրվել են խաղեր, վարժություններ, հնչյունային ռիթմիկայի անցկացման ձևեր [1:

Աշխատանքների արդյունավետ անցկացման համար մասնագետներն առաջարկում են.

- կազմակերպել և անցկացնել լոգոպեդի ու սուրդոմանկավարժի համագործակցված աշխատանքային գործունեություն,

- այս երեխաների արտաբերական կարողությունների զարգացման համար մշակել հայալեզու համակարգչային խաղեր,

- ծնողների համար մշակել խորհրդատվական գրույցներ լսողական սարքերի վաղ կիրառման դերի և նշանակության մասին,

- ընդլայնել խոսքային խանգարումներ ունեցող երեխաների խոսքի զարգացման և շտկման աշխատանքներով զբաղվող հատուկ կենտրոնների, խորհրդատվական ծառայությունների և մանկական վերականգնողական կենտրոնների շրջանակը,

- հաստատել և ընդլայնել

երեխաների արտաբերական կարողությունների ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպմանը նպաստող հատուկ կենտրոնների, վերականգնողական հաստատությունների և ծնողների միջև կապը,

- մշակել լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ճիշտ խոսքային արտաբերման կարողության զարգացմանը նպաստող աշխատանքների բովանդակություն ու մեթոդական մոտեցումներ՝ հաշվի առնելով նրանց անհատական առանձնահատկություններն ու հնարավորությունները,

- մշակել երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանն ուղղված հայալեզու մեթոդական ձեռնարկներ, գործնական խորհուրդներ ծնողների համար:

Այսպիսով՝ ուսումնասիրվող հարցերի շուրջ մասնագետների, ծնողների և <<Սուրդոմանկավարժություն>> բաժնի բարձր կուրսի ուսանողների իրազեկվածության մակարդակի բացահայտման համար կազմակերպված և անցկացված հասարակական հետազոտման արդյունքները մեզ հանգեցրին հետևյալ եզրակացությունների.

1. Ուսումնասիրության մասնակիցների մեծ մասն ընդգծում էր լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցականների արտաբերման կարողության զարգացման կարևորությունը,

2. աշխատանքային փորձը վկայում է այն մասին, որ ծնողների մեծամասնությունը երեխայի ճիշտ խոսքային արտաբերման կարողության ձևավորման համար մասնագետներին դիմում են կա՛մ ավագ նախադպրոցական, կա՛մ կրտսեր դպրոցական

տարիքում,

3. հարցմանը մասնակցողները նշում են լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանը նպաստող հայալեզու համակարգչային խաղերի բացակայության փաստը և միաժամանակ կարևորում դրանց անհրաժեշտությունը,

4. հարցմանը մասնակցողները նշում են լսողության խանգարում ունեցող երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանն ուղղված գիտամեթոդական գրականության անբավարարությունը, ինչպես նաև տնային պայմաններում այս միջոցառումների կազմակերպմանը նպաս-

տող գործնական խորհուրդների բացակայությունը,

5. փաստվել է հարցմանը մասնակցողների ցածր իրազեկվածության մակարդակը՝ լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ճիշտ խոսքային արտաբերման կարողության զարգացման հարցի շուրջ,

6. հաստատվել է լսողության խանգարում ունեցող երեխաների ծնողների համար տնային պայմաններում երեխաների արտաբերման կարողության զարգացմանը նպաստող մեթոդական մոտեցումների, ցուցումների և գործնական խորհուրդների անհրաժեշտությունը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ա. Վ. Մանուկյան-, Լսողության խանգարում ունեցող նախադպրոցական տարիքի երեխաների բանավոր խոսքի զարգացումը խաղային գործընթացում: Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ–եր., <<ԴԱՎԻԹ ԹԱԳԱՎՈՐ>>, 2012. – էջ 21-36:

2. М. И. Земцова. Изучение слабобудящих детей с задержками развития. М. Просвещение, 1973.- 159 с.

3. С. А. Зыков. Методика обучения глухих детей языку. М. Просвещение, 1977.- С. 40-43; С. 150-200.

4. О. И. Кукушкина. Компьютер в специальном обучении. М. ИКПРАО. Утрехт, 1995.

5. А. Р. Маллер. Социальное воспитание и обучение детей с отклонениями в развитии: Практическое пособие. М. АРКТИ, 2005.- 176 с.

6. Л. А. Головниц. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001.- С. 191-220.

7. Б. К. Тупоногов. Основы коррекционной педагогики // Дефектология. М. Школа Пресс, 2004.- 375 с.

8. В. А. Титов. Дефектология: конспект лекции. Ростов-на-Дону. Феникс, 2014. – С. 183-202.

РЕЗЮМЕ

ОСВЕДОМЛЕННОСТЬ СУРДОПЕДАГОГОВ ОБ РАЗВИТИИ ПРОИЗНОШЕНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА

С. С. Мурадян

преподаватель кафедры специальной педагогики и психологии Армянского государственного педагогического университета имени Хачатура Абовяна

В статье представлены результаты исследования характеристик уровня осведомленности сурдопедагогов, родителей и студентов о развитии произносительных навыков у дошкольников с нарушениями слуха. На основе которого мы пред-

лагаем методы, средства и условия для проведения коррекционно-развивающей работы, поскольку произношение является одним из важных компонентов развития правильной речи у детей с нарушением слуха.

SUMMARY

AWARENESS OF SPECIAL EDUCATORS ABOUT DEVELOPMENT OF PRONUNCIATION PRESCHOOL CHILDREN WITH HEARING IMPAIRMENT

S. S. Muradyan

lecturer at the Chair of Special Pedagogy and Psychology
Khachatur Abovyan Armenian State Pedagogical University

The article presents the results of a study of characteristics awareness surdopedagogs, parents and students about the development of pronunciation skills in pre-school children with hearing impairments. On the basis of that, we

offer methods, means and facilities for the corrective and developmental work, because the pronunciation is an important component of the development of correct speech for children with hearing impairment.